

Jätevesineuvonta Keski-Suomessa 2019 Loppuraportti

Mirja Hurskainen

Sisällys

1	Yleistä hankkeesta	3
1.1	Hankkeen rahoitus	3
1.2	Hankkeen kulut	3
1.3	Hankkeen suunnittelu ja hallinnointi	3
1.4	Yhteistyö kuntien kanssa	4
1.5	Muut yhteistyötahot	4
2	Hankkeen jätevesineuvojat ja muut työntekijät	4
2.1	Toimialueet, tehtävät ja työajan käyttö	5
2.2	Neuvojen taustat ja koulutus	5
3	Tiedotus ja markkinointi	5
4	Yleisneuvonta	6
4.1	Puhelin- ja sähköpostineuvonta	6
4.2	Neuvontapisteet tapahtumissa	7
4.3	Yleisötilaisuudet	7
4.4	Yksilöllinen neuvonta	7
5	Kiinteistökohtainen neuvonta	8
5.1	Toteutustapa	8
5.2	Kiinteistöjen käyttö	9
5.3	Kiinteistöjen jätevesijärjestelmien taso	9
5.4	Yhteenvedo käynneillä annetuista arvioista	13
5.4.1	Arviot vakituisesti asutuilla kiinteistöillä	14
5.4.2	Arviot vapaa-ajan asunnoilla	14
5.5	Yhteenvedo käynneillä annetuista toimenpide-ehdotuksista	15
6	Arvio hankkeen onnistumisesta ja saatu palaute	17
7	Johtopäätökset	18
	Allekirjoitukset	19
	Liitteet	

1 Yleistä hankkeesta

Jyväskylän ammattikorkeakoulu (JAMK) toteutti puolueetonta haja-asutuksen jätevesineuvontaa tarjonneen hankkeen Keski-Suomen maakunnassa 1.4.-31.12.2019.

Neuvontaa oli saatavilla koko maakunnassa vesihuoltolaitosten viemäriverkostojen toiminta-alueiden ulkopuolisilla alueilla. Neuvontaa annettiin puhelimitse, sähköpostitse, messuilla/markkinoilla, kylätapahtumissa ja kiinteistökohtaisilla neuvontakäynneillä. Tietoa oli saatavilla myös jätevesineuvonnan nettisivuilla. Kaikki neuvontamuodot olivat kiinteistönomistajille vapaaehtoisia ja maksuttomia. Hanke toteutettiin Suomen Ympäristökeskuksen (SYKE) jätevesineuvonnan ohjeita noudattaen.

1.1 Hankkeen rahoitus

Hanke rahoitettiin ympäristöministeriön harkinnanvaraisella avustuksella, jota myönnettiin 46 500 €. Rahoituksen käyttöä valvoi Keski-Suomen ELY-keskus, jonka yhteyshenkilöksi hankkeelle oli nimetty vesitalousasiantuntija Kai Voutilainen.

1.2 Hankkeen kulut

Hankkeen kuluista pääosan muodostivat henkilöstön palkat ja matkakulut. Toimintavuoden toteutuneet kustannukset on esitetty taulukossa 1.

Taulukko 1. Hankkeen kustannukset

	Toteutuneet kustannukset
Haja-asutuksen jätevesineuvonta 2019	1.4.-31.12.2019
Henkilöstökustannukset	38 199,85
Ostopalvelut	60,00
Matkakulut	3 442,90
Muut kustannukset	21,90
Kustannukset yhteensä €	41 724,65

1.3 Hankkeen suunnittelu ja hallinnointi

Jätevesineuvontahanke suunniteltiin syksyllä 2018, kun vuoden 2019 neuvontatarahoitusta tuli haettavaksi. Suunnittelussa hyödynnettiin JAMK:n hankehenkilöstön osaamista ja aiempia kokemuksia neuvonnan järjestämisestä sekä edellisten neuvontahankkeiden yhteydessä kertynyttä tietoa. Hanketta suunniteltaessa kuultiin myös alueen kuntien viranomaisten toiveita tarvittavista neuvontatoimista.

Edellisten vuosien tapaan ELY-keskuksen ja kuntien toiveiden mukaisesti neuvonta kohdistettiin koko maakunnan kuntien alueelle, jotta kaikilla kohderyhmään kuuluvilla olisi yhtäläiset mahdollisuudet saada tarvitsemansa neuvonta, asuin- tai mökkipaikkakunnasta riippumatta.

Hankkeen hallinnoi Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

1.4 Yhteistyö kuntien kanssa

Neuvontahankkeen toiminta aloitettiin saumattomasti edellisen neuvontahankkeen päätyttyä. Kuntien ympäristöviranomaiset kutsuttiin huhtikuussa yhteiseen palaveriin, jossa heille esiteltiin neuvonnan tavoitteet. Tämän vuoden neuvontaan ei sisällynyt kuntien valitsemia neuvonta-alueita, sillä voimaantullut tietosuoja-asetus estää kuntia luovuttamasta kiinteistöjen tietoja. Viranomaisia pyydettiin välittämään asukkaille tietoa maksuttomista neuvontakäynneistä. Lokakuun alkupuolella viranomaisille järjestettiin keskustelutilaisuus, jonka aiheina olivat mm. kunnan suorittaman valvonnan toteuttaminen, lykkäyksen hakeminen ja lomakkeet.

Kaikkiin kuntiin tarjottiin infotilaisuuksia tai neuvontapistettä tapahtumien yhteyteen. Tänä vuonna infotilaisuuksia järjestettiin yhdeksässä kunnassa yhteensä 12. Muissa tapahtumissa (6 kpl) oltiin mukana viidessä kunnassa. Kuntiin pidettiin yhteyttä sähköpostitse tai puhelimitse tarvittaessa koko hankkeen ajan. Yhteistyön määrä ja taso eri kuntien kanssa vaihteli huomattavasti.

1.5 Muut yhteistyötahot

Kuntien lisäksi hankkeella oli muita yhteistyötahoja. ELY-keskus valvoi hankkeen toimintaa ja neuvontatoimien kohdentamista. Yhteistyötä tehtiin Suomen ympäristökeskuksen, muiden neuvontahankkeiden ja JAMK:n Biotalousinstituutin hallinnoimien maaseudulle kohdistuvien hankkeiden kanssa.

2 Hankkeen jätevesineuvojat ja muut työntekijät

Hankkeessa työskenteli kolme työntekijää. Hankkeen toteutuksesta ja toimenpiteistä vastasivat projektipäällikkö Mirja Hurskainen, projektiasiantuntija Tuija Manerus ja projekti-insinööri Nina Pimiä (30.6.2019 saakka). He kaikki tekivät myös käytännön jätevesineuvontatyötä.

Hankkeelle töitä tekivät myös projektisihteerit Jaana Sironen ja Virpi Ruotsalainen (talouden hallinta, kirjanpito, maksatus).

2.1 Toimialueet, tehtävät ja työajan käyttö

Neuvontakäyntien alueet jaettiin vuonna 2019 maantieteellisesti samoin kuin aiempinakin vuosina. Tuija Manerus vastasi eteläisen Keski-Suomen neuvonnasta ja Mirja Hurskainen ja Nina Pimiä hoitivat pääsääntöisesti keskisen ja pohjoisen Keski-Suomen aluetta. Alueiden rajapinnoilla neuvonnasta vastattiin yhteisesti niin, että kaikki tehtävät voitiin hoitaa järkevällä tavalla. Kaikki hoitivat sekä kiinteistökohtaista että yleisneuvontaa ja vastasivat yhteydenpidosta kuntiin. Kaikki hankkeelle tehdyt toimenpiteet (neuvontakäynnit, puhelin- ja sähköpostineuvonta sekä raportointi) toteutettiin vuoden 2019 aikana.

Projektipäällikkö Mirja Hurskainen vastasi hankkeen hallinnoinnista, töiden koordinoinnista ja raportoinneista.

2.2 Neuvojen taustat ja koulutus

Tuija Manerus on prosessitekniikan insinööri ja laborantti, joka on erikoistunut haja-asutuksen jätevesien käsittelyyn JAMK:n järjestämissä erikoistumisopinnoissa. Työkokemusta jätevesineuvonnasta hänellä on yli kymmenen vuotta. Hän on toiminut myös kouluttajana ja jätevesisuunnittelijana.

Mirja Hurskainen on rakennusinsinööri ja hän on aikaisemmin toiminut haja-asutuksen vesihuoltohankkeissa projekti-insinöörinä ja projektipäällikkönä. Hänellä on kokemusta tilaisuuksien järjestämisestä ja jätevesineuvonnasta.

Nina Pimiä on koulutukseltaan ympäristötekniikan insinööri (AMK) ja ammattiaineiden opettaja. Työkokemusta jätevesineuvonnasta ja haja-asutusalueiden vesihuollon kehittämisestä hänellä on yli kymmenen vuotta. Hän on toiminut haja-asutuksen jätevesienkäsittelyn opettajana ja kouluttajana eri laajuisissa opintokokonaisuuksissa. Sivutoimisesti hän on tehnyt myös jätevesisuunnittelua.

Neuvojilla on aikaisemmilta vuosilta kertynyt vankka kokemus neuvontatyöstä, joten lähempää opastusta kiinteistökäyntien toteuttamiseen ei enää tarvittu. Tänä vuonna neuvojat eivät osallistuneet Suomen ympäristökeskuksen koulutukseen. Neuvontakauden aikana kiinteistökäyntien kokemuksia ja tuloksia sekä haastavia neuvontakohteita käytiin läpi yhdessä.

3 Tiedotus ja markkinointi

Hankkeesta tiedotettiin Keski-Suomen ympäristöviranomaisia huhtikuussa 2019 järjestetyssä tilaisuudessa Saarijärvellä.

Kuntiin lähetettiin jätevesineuvonnasta kertova mainos, jonka sai laittaa kunnan nettisivuille, tulostettuna ilmoitustaululle tai jakaa asukkaille. Useiden

kuntien kotisivuilla oli linkki jätevesineuvonnan nettisivuille ja/tai jätevesineuvojen yhteystiedot.

Kunnissa järjestetyistä infotilaisuuksista tai neuvontapisteistä tapahtumissa tiedotettiin lehti-ilmoituksin vain kuntien toimesta. Ilmoituksia paperilehdissä oli kaksi. Tilaisuuksista muistutettiin myös menovinkillä maakuntalehti Keski-suomalaisen menot -palstalla. Lisäksi kunnat tiedottivat tilaisuuksista nettisivuillaan. Kaikista tilaisuuksista tiedotettiin myös hankkeen omilla nettisivuilla osoitteessa jamk.fi/jatevesi.

Jätevesistä ja puhdistusvaatimuksista kirjoitettiin muutamissa paikallislehdissä. Artikkelit olivat toimittajan tekemiä ja niissä mainittiin saatavilla oleva jätevesineuvonta. Elokuussa YLE Radio Keski-Suomen alueellisessa lähetyksessä jätevesineuvoja vastasi toimittajan kysymyksiin jätevesiasioista.

Hanke jakoi tilaisuuksissa ja neuvontakäynneillä ympäristöministeriön painattamaa esitettä, johon oli liitetty hankehenkilöstön yhteystiedot.

4 Yleisneuvonta

Yleisneuvontaa toteutettiin pitämällä yllä hankkeen nettisivuja, järjestämällä tilaisuuksia ja osallistumalla muiden järjestämiin tilaisuuksiin sekä erilaisiin tapahtumiin. Tarjolla oli neuvontaa myös puhelimitse ja sähköpostitse.

4.1 Puhelin- ja sähköpostineuvonta

Puhelin- ja sähköpostineuvontaa annettiin toimintavuoden aikana määrällisesti eniten koko jätevesineuvonnan historian aikana, 467 henkilölle. Tänä vuonna merkittävä määrä yhteydenottoja tuli myös kuntien viranomaisilta (14 kpl) sekä suunnittelijoilta (5), urakoitsijoilta (5) ja kiinteistövälittäjiltä (5). Muiden kuin asukkaiden yhteydenottoja ja neuvontaa oli kokonaismäärästä 32 kpl.

Puheluihin pyrittiin vastaamaan heti niiden tullessa, mutta mikäli se ei ollut mahdollista soitettiin myöhemmin takaisin asiakkaille. Sähköposteihin pyrittiin vastaamaan muutaman päivän sisällä kysymysten saapumisesta. Usein yksi vastaus ei riittänyt ja kirjeenvaihtoa käytiin muutamien viestien avulla. Syynä tähän oli se, että asiakkaat eivät olleet kuvanneet tilannetta riittävällä tarkkuudella ensimmäisessä viestissään. Joissakin tapauksissa keskustelujen jälkeen päädyttiin tekemään kiinteistöikäynti, koska kiinteistön jätevesien käsittelyn tilanne ei ollut ratkaistavissa pelkästään asiakkaan antamien tietojen perusteella.

4.2 Neuvontapisteet tapahtumissa

Hanke osallistui erilaisiin tapahtumiin järjestämällä niihin jätevesineuvontapisteen ja neuvojan paikalle. Näissä tapahtumissa ei pidetty erillisiä luentoja tai muita laajaa kuulijakuntaa tavoittavia puheita. Jätevesineuvojat olivat neuvontapisteillä vastaamassa asiakkaiden kysymyksiin ja jakoivat neuvontamateriaalia.

Neuvontapiste järjestettiin 6 tapahtuman yhteydessä: Keuruun torilla, Kuhmoisten Kiepsaus kesään toritapahtumassa, Multian toritapahtumassa, Saarijärvellä jäteyhtiön Jätteiden Yö -tapahtumassa ja Tarvaalan Biotalouskampuspäivässä sekä Toivakan markkinoilla. Kävijämäärä neuvontapisteillä oli tavanomainen. Kesätapahtumissa tai markkinoilla muu tarjonta yleensä peittoaa jätevesineuvonnan. Tarkempia neuvoja kyselleet laskettiin ns. tukkimiehen kirjanpidolla, jolloin yksilöllistä neuvontaa näissä tapahtumissa annettiin 58 henkilölle. Esitteitä hakeneiden ja neuvontapisteen läheisyydessä oleskelneiden määrä oli vähintään 97 henkilöä.

4.3 Yleisötilaisuudet

Hanke toteutti yhteensä 12 jätevesi-iltaa tai vastaavaa neuvontatilaisuutta. Asukkaille suunnattuja jätevesi-infotilaisuuksia pidettiin Jyväskylässä, Jämsässä, Kannonkoskella, Kinnulassa (2 kpl), Pihtiputaalla, Saarijärvellä, Uraisilla, Viitasaarella ja Äänekoskella. Infotilaisuuksissa käytiin lyhyesti läpi hajajätevesiä koskeva lainsäädäntö sekä järjestelmien käsittelyvaihtoehdot. Erityisesti kerrottiin tilanteet, milloin jätevesiremonttiin täytyy ryhtyä ja minkälaisella aikataululla. Tilaisuuksien yhteydessä, yleensä lopuksi, oli mahdollisuus saada myös yksilöllisempää neuvontaa ja vastauksia monimutkaisempiin kysymyksiin kuin luennon aikana. Myös mahdollisuus kiinteistöikäyntien tilaamiseen annettiin. Infojen lisäksi hanke osallistui asukastilaisuuksiin, joissa käsiteltiin omatoimista jätevesilietteen käsittelyä ja vesilaitoksen toiminta-alueita.

Tilaisuuksiin osallistui yhteensä 361 henkilöä. Yksilöllistä neuvontaa tilaisuuksien yhteydessä annettiin 35 henkilölle.

4.4 Yksilöllinen neuvonta

Yksilöllistä neuvontaa annettiin tarpeen mukaan kaikkien yleisötilaisuuksien ja neuvontapisteen yhteydessä. Tapauksissa, joissa täsmällisten neuvojen antaminen oli vaikeaa kiinteistön puutteellisten olosuhdetietojen, jätevesijärjestelmätyypin tai -kunnan osalta, asukkaille tarjottiin neuvontakäyntiä kiinteistölle. Osa kysyjistä palasi myöhemmin asiaan myös puhelinneuvonnan kautta. Tässä kuvattua yksilöllistä neuvontaa annettiin hankkeen aikana yhteensä 93 henkilölle.

5 Kiinteistökohtainen neuvonta

Kiinteistökohtaisia neuvontakäyntejä tehtiin hankkeessa 52 kiinteistölle, joista 31 oli vakituksessa asuinkäytössä ja 21 vapaa-ajan käytössä. Kaikki kiinteistökäynnit olivat kiinteistönomistajien itsensä tilaamia.

Neuvotuista kiinteistöistä 80 % sijaitsi pohjavesi- tai ranta-alueella (alle 100 metriä vesistöä), jossa tarvittavat jätevesien käsittelyn kunnostustoimet tuli tehdä määräaikaan 31.10.2019 mennessä. Muilla alueilla (yli 100 metriä vesistöä), joissa kunnostustoimet voidaan tehdä oman aikataulun mukaan, sijaitsi 9 kiinteistöä. Yhden neuvotun kiinteistön tarkempi sijainti tulee varmistaa kunnostusvelvoitetta ajatellen. Sijainnin selvittäminen on kiinteistönomistajan tehtävä.

Kiinteistökohtaisilla neuvontakäynneillä arvioitiin olemassa olevan jätevesijärjestelmän kunto, käyttökelpoisuus ja lainsäädännön sekä kunnan määräysten vaatimusten täytyminen. Arvion perusteella annettiin kiinteistöjen omistajille ehdotuksia järjestelmän kunnostamisen vaihtoehtoista. Kaikkia omistajia neuvottiin kulloinkin käytössä olleen järjestelmän oikeaan käyttöön ja huoltoon, esim. sakokaivojen tyhjennysten teettämiseen riittävän usein.

Neuvonnassa käytettiin apuna pääasiassa SYKE:n ja ympäristöministeriön julkaisemia neuvonta- ja tiedotusmateriaaleja. Painettuina niitä oli saatavilla kaikissa tilaisuuksissa, joihin osallistuttiin ja niitä jätettiin kiinteistökäyntien yhteydessä asukkaille.

Tarpeen mukaan asiakkaille jaettiin tarkempaa tietoa myös suunnittelijoista, kuivakäymälöistä (Huussi-seuran tuottamat julkaisut), sakokaivolietteiden kalkkistabiloinnista (kalkkistabilointiohje) ja omien talousvesikaivojen ylläpidosta (Hyvä kaivo ja Kaivoveden analyysitulkki -esitteet).

5.1 Toteutustapa

Kiinteistökäyntejä tehtiin asiakkaiden pyynnöstä. Neuvonta-aikoja oli mahdollista sopia kaikkien tilaisuuksien yhteydessä sekä puhelimitse ja sähköpostilla. Kiinteistökohtaiset neuvontakäynnit pyrittiin tekemään asiakkaille mahdollisimman hyvin sopivaan aikaan. Neuvontakäynnit pyrittiin järjestämään siten, että samalla matkalla käytiin useissa kohteissa. Käyntejä jouduttiin tekemään myös yksittäin.

Neuvontakäynnillä kulunut aika vaihteli 30 minuutista 1,5 tuntiin. Kiinteistöllä selvitettiin olemassa olevat jätevesien käsittelyjärjestelmät ja niiden kunto. Kunnan arvioinnin yhteydessä avattiin saostus- ja umpisäiliöiden kannet, mi-

käli ne kohtuullisella vaivalla saatiin auki. Säiliöiden kuntoa arvioitiin ensivaiheessa silmämääräisesti. Betonisten säiliöiden rapautumista kokeiltiin myös mittakepillä, raapaisemalla säiliöiden sisäpintaa kepin päässä olevalla piikillä.

Niissä tapauksissa, joissa säiliöt näyttivät päällisin puolin hyväkuntoisilta ja joiden ikä oli alle 20 vuotta, mitattiin myös säiliöiden tilavuus. Tilavuuden mittauksen yhteydessä selvisi samalla myös tiiviin pohjan olemassaolo tai sen puuttuminen. Tilavuuden mittaukset tehtiin, koska säiliöiden vesitilavuus on olennainen osa niiden käyttökelpoisuuden arviointia. Kokemustemme mukaan asiakkaat eivät useinkaan osaa sanoa säiliöiden tilavuutta luotettavasti. Toisaalta riittävä tilavuus ei yksin takaa käyttökelpoisuutta, jos säiliöstä puuttuu esim. pohja, joten oli hyvä selvittää myös pohjan olemassaolo.

Neuvojat tutkivat myös jätevesien/ puhdistettujen jätevesien purkupaikan sijainnin ja olosuhteet. Usein asukkaat eivät pystyneet tarkkaan osoittamaan purkupaikkaa, tai eivät tieneet sen sijaintia lainkaan. Monessa tapauksessa kiinteistön omistajat osasivat kertoa, että putki menee ojaan, mutta sitä ei tosiasiassa löytynyt. Alun perin purku on siis voitu tehdä suoraan ojaan, mutta ajan saatossa putken pää on jäänyt piiloon maan alle.

5.2 Kiinteistöjen käyttö

Hankkeen aikana tehdystä kiinteistökohtaisista neuvontakäynneistä 31 kpl kohdistui vakituisesti asutuille kiinteistöille ja 21 kpl vapaa-ajan asunnoille. Ikävapautuksen piirissä oli vain yksi neuvottu kiinteistö. Ikävapautettujen osuus neuvotuista kiinteistöistä on vuosittain pysynyt lähes samana. Ikävapautuksen piirissä olevalla kiinteistölläkin arvioitiin kunnostustarpeet ja annettiin ehdotukset kunnostusvaihtoehdoista. Osa ikävapautuksen piirissä olevista kiinteistönomistajista haluaa kunnostaa järjestelmän perillisiä varten tai kiinteistön myyntiä ajatellen. Mikäli kunnostuksia ei tehdä, jää kiinteistölle neuvon antama arvio siitä, mitä järjestelmälle tulisi ja voisi jatkossa tehdä.

5.3 Kiinteistöjen jätevesijärjestelmien taso

Tänä vuonna neuvottujen kiinteistöjen jätevesijärjestelmien tasoa ei voida suoraan verrata aikaisempien vuosien tuloksiin, sillä kaikki käynnit tehtiin asukkaiden pyynnöstä. Useassa tapauksessa kiinteistön omistajalla oli etukäteen tieto, että jätevesijärjestelmä tarvitsee uudistamista ja he halusivat siihen ohjausta. Tuloksista voimme havaita, että jätevesineuvojaan otettiin yhteyttä todellisessa tarpeessa.

Jätevesiselvitykset löytyivät 14 kiinteistöltä eli 27 %:lta nyt neuvotuista kiinteistöistä.

Vakituisesti asutut kiinteistöt olivat tavanomaisesti varusteltuja painevedellisiä kiinteistöjä. Kaikki jätevedet käsiteltiin samassa järjestelmässä 84 %:lla kiinteistöistä. Näistä 77 % sijaitsi ranta- tai pohjavesialueella. Erillisjärjestelmä oli viidellä kiinteistöllä, joista kolme sijaitsi herkällä alueella. Yhden kiinteistön sijainti vaatii tarkemman tarkastelun (taulukot 2 ja 3).

Riittämätön tai pieniä toimenpiteitä vaativa järjestelmä oli 94 %:lla neuvotuista. Riittävässä kunnossa oli 7 %. Nämä olivat melko uusia järjestelmiä, joihin oli rakennettu ohjeitten mukainen maapuhdistamo.

Taulukko 2. Yhteenvedo kiinteistöikäynteistä: kaikkien jätevesien käsittely yhdessä (vakituinen asutus)

	Järjestelmä, jossa kaikki jätevedet käsitellään yhdessä (vesi-wc)	Vakituinen asutus			Yht.
		HETI A	JOSKUS B	SELVITÄ C	
		KPL	KPL	KPL	
	Saostussäiliö (1,2 tai 3-osastoinen), joiden jälkeen ei muuta käsittelyä	6	0	0	
	Muu (järjestelmä, joka ei ole riittävä)	13	4	1	
	Järjestelmä riittämätön - yhteensä	19	4	1	24
	Vanha maaperäkäsittely	0	0	0	
	Muu (pieniä toimenpiteitä vaativa tai vanheneva ratkaisu)	1	0	0	
	Pieniä toimenpiteitä vaativa tai vanheneva ratkaisu - yhteensä	1	0	0	1
	Toimiva ja riittävä maaperäkäsittely	0	1	0	
	Toimiva ja riittävä laitepuhdistamo	0	0	0	
	Kaikki jätevedet umpisäiliöön	0	0	0	
	Järjestelmä kunnossa - yhteensä	0	1	0	1
	Neuvottuja kiinteistöjä yhteensä	20	5	1	26
	Ikävapautettuja neuvotuista	1	0	0	1

Taulukoissa 2 oleva ikävapautuksen piiriin kuuluvan kiinteistön jätevesijärjestelmä on sisällytetty järjestelmien kuntoarvioihin ja neuvottujen kiinteistöjen määrään. Sitä ei siten lasketa uudelleen yhteen kiinteistömäärän kanssa. Tämä johtuu siitä, että neuvojat arvioivat olemassa olevat jätevesien käsittelyjärjestelmät ja niiden kunnan kaikissa tapauksissa. Omistaja sai aina arvion järjestelmän kunnosta, jotta asiaa ei tarvitse arvailla esim. omistajan vaihtumisen yhteydessä.

Taulukko 3. Yhteenveto kiinteistökyynneistä: wc-vesien käsittely erillään tai kuivakäymälä (vakituinen asutus)

	Järjestelmä, jossa wc-vedet käsitellään erikseen tai wc-vesiä ei ole	Vakituinen asutus			Yht.
		HETI A	JOSKUS B	SELVITÄ C	
		KPL	KPL	KPL	
	Järjestelmä riittämätön - yhteensä	3	1	0	4
	Pieniä toimenpiteitä vaativa tai vanheneva ratkaisu - yhteensä	0	0	0	0
	Umpisäiliö + toimiva ja riittävä maaperäkäsittely	0	1	0	
	Umpisäiliö + toimiva ja riittävä laitepuhdistamo (harmaavesisuodatin)	0	0	0	
	Umpisäiliö + muu riittävä käsittely	0	0	0	
	Kuivakäymälä + toimiva ja riittävä maaperäkäsittely	0	0	0	
	Kuivakäymälä + toimiva ja riittävä laitepuhdistamo (harmaavesisuodatin)	0	0	0	
	Kuivakäymälä + muu riittävä käsittely	0	0	0	
	Järjestelmä kunnossa - yhteensä	0	1	0	1
	Jäteveden määrä vähäinen - yhteensä	0	0	0	0
	Neuvottuja kiinteistöjä yhteensä	3	2	0	5
	Ikävapautettuja neuvotuista	0	0	0	0

Taulukoissa 4 ja 5 on esitetty vapaa-ajankäytössä olevien kiinteistöjen tiedot. Vapaa-ajanasunnoilla kaikki jätevedet käsiteltiin samassa järjestelmässä 57 % neuvotuista kiinteistöistä. Kuivakäymälällä varustettuja tai muulla tavoin käymäläjätteet ja pesuvedet erottelevia järjestelmiä löytyi 43 % neuvontakohteista. Vapaa-ajan asunnoista 24 % oli vähäisten jätevesien kiinteistöjä, jotka oli varustettu kuivakäymälällä. Perinteisillä kesämökeillä kuivakäymälävaihtoehtona oli tavallisesti perinteinen huussi. Hyvin moni mökin omistaja oli kiinnostunut huussin vaihtamisesta kompostoivaan kuivakäymälämalliin parantaakseen asumisviihtyvyyttä.

Lähes kaikki neuvotut vapaa-ajan asunnot sijaitsivat herkällä ranta- tai pohjavesialueella. Vain kaksi kiinteistöä sijaitsi alueella, jossa tarvittavan jätevesiremontin voi tehdä oman aikataulun mukaan.

Taulukko 4. Yhteenveto kiinteistökäynneistä: kaikkien jätevesien käsittely yhdessä ja käytössä vesi-WC (vapaa-ajan asutus)

	Järjestelmä, jossa kaikki jätevedet käsitellään yhdessä (vesi-wc)	Vapaa-ajan asutus			Yht.
		HETI A	JOSKUS B	SELVITÄ C	
		KPL	KPL	KPL	
	Saostussäiliö (1,2 tai 3-osastoinen), joiden jälkeen ei muuta käsittelyä	1	2	0	
	Muu (järjestelmä joka ei ole riittävä)	9	0	0	
	Järjestelmä riittämätön - yhteensä	10	2	0	12
	Vanha maaperäkäsittely	0	0	0	
	Muu (pieniä toimenpiteitä vaativa tai vanheneva ratkaisu)	0	0	0	
	Pieniä toimenpiteitä vaativa tai vanheneva ratkaisu - yhteensä	0	0	0	0
	Toimiva ja riittävä maaperäkäsittely	0	0	0	
	Toimiva ja riittävä laitepuhdistamo	0	0	0	
	Kaikki jätevedet umpisäiliöön	0	0	0	
	Järjestelmä kunnossa - yhteensä	0	0	0	0
	Neuvottuja kiinteistöjä yhteensä	10	2	0	12

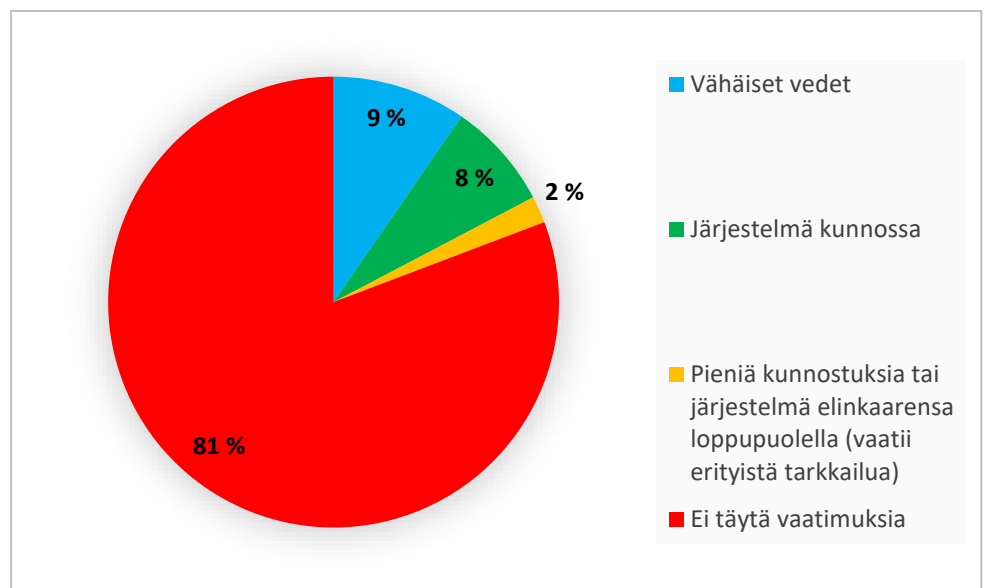
Taulukko 5. Yhteenveto kiinteistökäynneistä: wc-vesien käsittely erillään tai kuivakäymälä (vapaa-ajan asutus)

	Järjestelmä, jossa wc-vedet käsitellään erikseen tai wc-vesiä ei ole	Vapaa-ajan asutus			Yht.
		HETI A	JOSKUS B	SELVITÄ C	
		KPL	KPL	KPL	
	Järjestelmä riittämätön - yhteensä	2	0	0	2
	Pieniä toimenpiteitä vaativa tai vanheneva ratkaisu - yhteensä	0	0	0	0
	Umpisäiliö + toimiva ja riittävä maaperäkäsittely	0	0	0	
	Umpisäiliö + toimiva ja riittävä laitepuhdistamo (harmaavesisuodatin)	0	0	0	
	Umpisäiliö + muu riittävä käsittely	0	0	0	
	Kuivakäymälä + toimiva ja riittävä maaperäkäsittely	0	0	0	
	Kuivakäymälä + toimiva ja riittävä laitepuhdistamo (harmaavesisuodatin)	0	0	0	
	Kuivakäymälä + muu riittävä käsittely	1	0	0	
	Muu (järjestelmä kunnossa)	1	0	0	
	Järjestelmä kunnossa - yhteensä	2	0	0	2
	Jäteveden määrä vähäinen - yhteensä	5	0	0	5
	Neuvottuja kiinteistöjä yhteensä	9	0	0	9

5.4 Yhteenveto käynneillä annetuista arvioista

Kaikilla neuvontakäynneillä arvioitiin jätevesien käsittelyjärjestelmän kunto ja käyttökelpoisuus sekä soveltuminen kohteeseen, suhteessa lainsäädännön ja kunnan määräysten vaatimuksiin. Ikävapautettujen kiinteistöjen jätevesien käsittelyjärjestelmien kuntoarviot sisältyvät alla oleviin kaavioihin.

Neuvontaa tilanneet kiinteistöt halusivat ohjausta jätevesijärjestelmän kunnostustoimiin ryhtymisessä. Heillä ei esimerkiksi ollut tietoa jätevesisuunnitelijoista, joita jätevesihankkeessa ensimmäiseksi tarvitaan. Joissakin tapauksissa kiinteistön omistaja halusi varmistua, että uudistamistoimia ei tarvita.

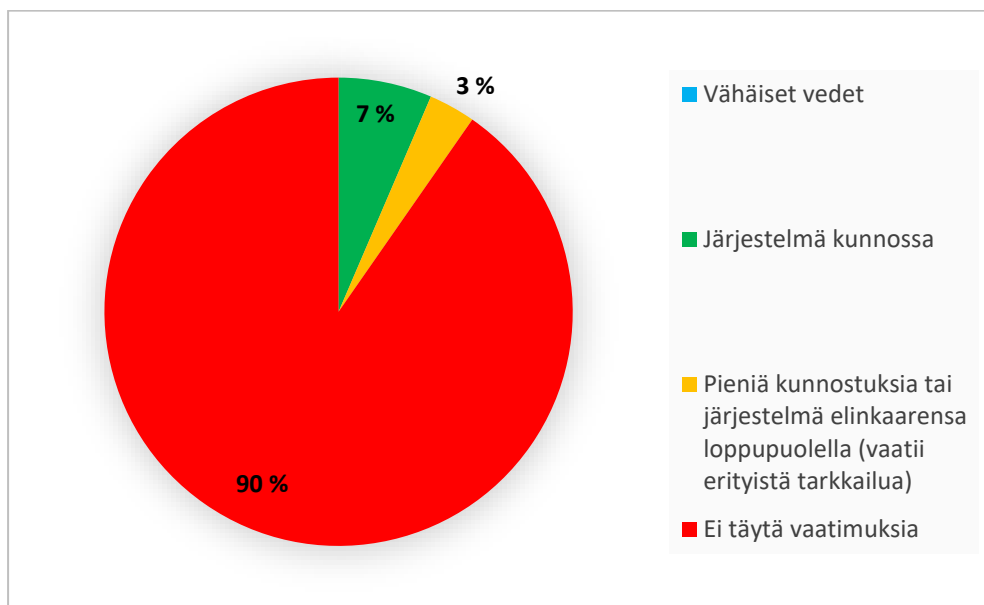

Kuvio 1. Järjestelmien kuntoarviot kaikilla neuvontakäyntien kohteilla, n=52

Vaatimukset täyttävä ja toimiva jätevesien käsittelyjärjestelmä oli 8 %:lla kaikista neuvontakäynnin kohteena olleista kiinteistöistä (kuvio 1). Vähäisten vesien luokkaan kuului 9 % neuvotuista kiinteistöistä. Yhteensä siis 17 %:lla neuvotuista kohteista ei ollut akuuttia tarvetta kunnostaa nykyistä järjestelmäänsä. Pieniä toimenpiteitä vaativa järjestelmä oli 2 %:lla kiinteistöistä. Näihin kuuluivat myös järjestelmät, jotka olivat rakenteidensa puolesta kunnossa, mutta eivät soveltuneet rakennuspaikalle kunnan voimassa olleiden määräysten mukaan. Merkittäviä ja pikaisesti tehtäviä kunnostustoimia tarvitaan 81 %:lla kaikista neuvotuista kiinteistöistä.

5.4.1 Arviot vakituisesti asutuilla kiinteistöillä

Suurimmalla osalla vakituisesti asutuista kiinteistöistä järjestelmät vaativat merkittäviä kunnostustoimia tai uudelleen rakentamista. Arvioiden mukaan 90 %:lla kiinteistöistä jätevesijärjestelmä ei täytä nykyisiä vaatimuksia (kuvio 2). Pieniä toimenpiteitä vaativa tai vanheneva ratkaisu on 3 %:lla vakituisessa käytössä olevista kiinteistöistä. Jätevesijärjestelmä oli kunnossa vain 7 %:lla kiinteistöistä (vihreä).

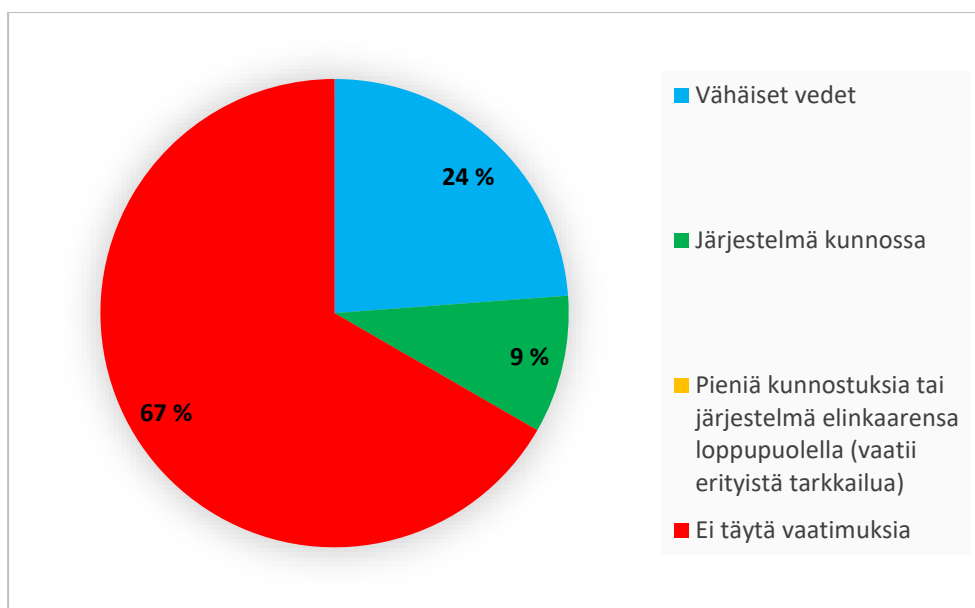

Kuvio 2. Järjestelmien kuntoarviot vakituisilla asunnoilla, n=31

5.4.2 Arviot vapaa-ajan asunnoilla

Neljännes (24 %) neuvotuista vapaa-ajan kiinteistöistä kuului vähäisten vesien luokkaan ja niiden käymälätyyppinä on kuivakäymälä. Kiinteistöillä ei myöskään ollut pesukoneita, suihkua, isoa lämminvesivaraajaa tai ammetta. Talousvesi kannetaan, johdetaan kesävesiletkulla tai kiinteällä vesijohdolla ja veden käyttö voidaan arvioida vähäiseksi. Monessa yhteydenotossa vähäisten vesien kiinteistön jätevesiasia voitiin käsitellä pelkästään puhelimesta tai sähköpostilla eikä neuvontakäyntiä kohteeseen tarvittu.

Vapaa-ajan asunnoista 76 %:ssa oli vähäistä suurempi varustustaso. Jätevesien käsittelyjärjestelmä oli riittävä ja toimintakuntoinen 9 %:lla vapaa-ajan asunnoista. Vapaa-ajan asunnoista 67 %:ssa järjestelmä vaatii kunnostusta tai uusia. Näiden joukossa oli monta vapaa-ajan tai kesäkäyttöön jäänyttä entistä omakotitaloa.

Kuvio 3. Järjestelmien kuntoarviot vapaa-ajan asunnoilla, n=21

5.5 Yhteenveto käynneillä annetuista toimenpide-ehdotuksista

Kiinteistökäynneillä annettiin jätevesijärjestelmien kuntoarvioiden lisäksi ehdotuksia kunnostusvaihtoehdoista sekä neuvottiin järjestelmien oikeaa ylläpitoa. Useimmille kiinteistöille oli arvioiden mukaan käytettävissä useita eri vaihtoehtoja, joten raportteihin kirjattuja ehdotuksia on kappalemääräisesti enemmän kuin neuvottuja kiinteistöjä. Taulukoissa 6 ja 7 on esitetty kiinteistöille ehdotetut kunnostusvaihtoehdot.

Neuvojen tekemien toimenpide-ehdotusten perusteella vakituisesti asutuilla kiinteistöillä tyypillisesti kunnostustarvetta oli saostussäiliöissä (kokonaan uusiminen, korjaus tai tilavuuden lisäys) (taulukko 6). Yleensä saostussäiliön kunnostamisen lisäksi ehdotettiin maapuhdistamon rakentamista. Yleisemmin maapuhdistamotyyppiksi ehdotettiin suoraan maasuodattamaa, mutta ehdotuksena oli usein myös maapuhdistamo, jonka tyyppin suunnittelija valitsee. Usein jätevesijärjestelmätyypiksi ehdotettiin myös laitepuhdistamaa. Ehdotettuja toimenpiteitä olivat myös umpisäiliö ja harmaavesisuodatin. Vesikäymälän vaihtamista kuivakäymäläksi neuvoja ehdotti vain yhdessä kohteessa. Muita ehdotettuja toimenpiteitä olivat mm. saostussäiliöiden varustaminen T-haaroilla ja kentän imeytysputkien varustaminen tuuletusputkilla.

Taulukko 6. Toimenpide-ehdotukset vakituisesti asutuilla kiinteistöillä

Toimenpide-ehdotukset: vakituiset asunnot	Kpl
wc:n vaihto kuivakäymäläksi tai kuivakäymälä lisäksi	1
wc:n uusinta vähävetiseksi huuhtelukäymäläksi	0
saostussäiliöiden kunnostus / uusiminen ja/ tai lisäys	10
umpisäiliö WC-vesille	4
umpisäiliö kaikille vesille	5
hälyttimen lisäys umpisäiliöön	0
maapuhdistamo, jonka tyyppin suunnittelija valitsee	9
imeytyskentän rakentaminen	1
maasuodattamon rakentaminen	14
harmaavesisuodatin	6
laitepuhdistamo	14
muu, mikä?	6

Vapaa-ajan asunnoille annetut toimenpide-ehdotukset on esitetty taulukossa 7. Osa neuvotuista vapaa-ajan asunnoista kuului vähäisten vesien luokkaan, joilla käymälätyyppinä oli kuivakäymälä ja pesuvesien käsittely oli jo riittävän hyvin hoidettu. Näilläkin kohteilla annettiin joitakin ohjeita esim. käymäläjätteiden asianmukaiseen käsittelyyn tai imeytyskaivojen huoltoon. Ohjeita ei kuitenkaan merkitty tähän taulukkoon, koska kyse on enemmän oikeasta käytöstä kuin kunnostustoimista.

Taulukko 7. Toimenpide-ehdotukset vapaa-ajan kiinteistöillä

Toimenpide-ehdotukset: vapaa-ajan asunnot	Kpl
wc:n vaihto kuivakäymäläksi tai kuivakäymälä lisäksi	3
wc:n uusinta vähävetiseksi huuhtelukäymäläksi	0
saostussäiliöiden kunnostus / uusiminen ja/ tai lisäys	3
umpisäiliö WC-vesille	4
umpisäiliö kaikille vesille	6
hälyttimen lisäys umpisäiliöön	0
maapuhdistamo, jonka tyyppin suunnittelija valitsee	2
imeytyskentän rakentaminen	0
maasuodattamon rakentaminen	5
harmaavesisuodatin	4
laitepuhdistamo	1
muu, mikä?	1

Useimmin ehdotettu toimenpide oli umpisäiliön asentaminen joko kaikille vesille tai wc-vesille. Harmaavesisuodattimen asentaminen pesuvesille esitettiin vaihtoehtona maapuhdistamon rakentamiselle. Koska kyseessä on loma-

asuminen, vaihtoehtona tarjottiin myös vesikäymälän korvaamista kuiva-käymälällä. Saostussäiliöiden kunnostusta ja/tai lisäystä ehdotettiin melko harvassa kohteessa.

6 Arvio hankkeen onnistumisesta ja saatu palaute

Hankkeen toiminta ajoittui ympäristöministeriön rahoittaman neuvonnan viimeiseen vuoteen. Neuvontatoimet asukkaille päätettiin 31.10.2019, samaan aikaan herkkien alueiden määräajan kanssa. Kaikkiin maakunnan kuntiin tarjottiin jätevesitilaisuutta ja yli puolet kunnista tarttui tilaisuuteen järjestäen asukkaille jätevesi-infon tai neuvontapisteen tapahtumaan. Ensimmäinen jätevesi-ilta pidettiin huhtikuussa ja viimeinen syyskuussa. Kolmessa kunnassa infotilaisuuksia pidettiin kaksi. Järjestetyissä tilaisuuksissa oli runsaasti osallistujia ja keskusteluakin käytiin vilkkaasti. Kesän aikaan tapahtumien yhteydessä järjestetyissä neuvontapisteissä kävijöiden määrä oli vaihtelevaa. Tilaisuuksiin osallistuneiden henkilöiden määrässä ylitettiin hankkeelle asetettu tavoite. (liite 1). Puhelin- ja sähköpostineuvonnassa tavoitteet ylitettiin yli viisinkertaisesti.

Kiinteistökohtaisten neuvontakäyntien osalta jäätin tavoitteesta, joka saavutettiin 37 prosenttisesti. Neuvontakäyntejä tehtiin vain asukkaiden pyynnöstä, sillä kunnat eivät enää voineet antaa kiinteistöjen tietoja hankkeen käyttöön (tietosuoja-asetus). Tilattujen neuvontakäyntien määrä jäi yllättävän vähäiseksi. Useassa asukkaan yhteydenotossa puhelimesta tai sähköpostilla annettu neuvonta oli riittävää eikä kiinteistökäyntiä tarvinnut tehdä.

Toimintavuoden aikana oli havaittavissa joitakin kysyntäpiikkejä. Silloin jätevesiasioista oli uutisoitu mediassa tai kiinteistön omistaja oli vain ehtinyt miettiä ja suunnitella yhteydenottoa toteuttaakseen sen juuri samaan aikaan.

Neuvonnan asiakkailta saatiin runsaasti positiivista palautetta. Jätevesineuvonnan selvitykset auttoivat kiinteistön omistajia asiassa eteenpäin. Asiakkaat pitivät erityisen hyvänä hankkeemme linjausta siitä, ettei mitään tietoja luovuteta kuntien viranomaisille, tai muillekaan tahoille. Saatuja palautteita kirjattiin muistiin ja käsiteltiin hankepalaverissa.

Kunnilta saatu palaute oli pääasiassa positiivista ja neuvontaa pidettiin tarpeellisenä. Muutamissa kunnissa oli tapana ohjata asiakkaita ottamaan yhteyttä suoraan neuvojaan, mikä osaltaan helpotti viranomaisen työtä. Välillä kuntien viranomaiset itsekään kääntyivät neuvojen puoleen jätevesikysymyksissä. Kiihosta saatiin asiantuntevasta ja luotettavasta neuvonnasta sekä sen maksuttomuudesta.

7 Johtopäätökset

Neuvontavuosi oli kiireinen. Etenkin puheluita ja sähköposteja vastaanotettiin runsaasti aina lokakuun viimeiselle viikolle asti. Asiakkaat olivat aktiivisempia ja hieman myönteisempiä suhtautumisessaan jätevesiasioihin muutaman hiljaisemman vuoden jälkeen. Monelle asiakkaalle lainsäädännön uudistus tarkoitti jätevesien käsittelyn kunnostamista. Lainsäädännön uudistusta asukkaat pitivät oikeudenmukaisena. Varsinkin vyöhykejako herkkiin alueisiin, joilla kunnostustoimilla on määräaika ja määräajan ulkopuolisiin alueisiin ymmärrettiin ja hyväksyttiin. Kiinteistön omistajat olivat tiedostaneet, että heidän kiinteistönsä jätevesien käsittely ei täytä vaatimuksia. Neuvojalta haluttiin vahvistus asiaan ja vaihtoehtoja sekä ohjeistusta uudistamisen toteutukseen.

Vahvistus haluttiin myös vähäisten vesien kiinteistöille. Usein soittaja jo tiesi asiat, mitä neuvojalle tuli kertoa. Keskustelun päätteeksi neuvojaa kiitettiin huokaisten, ettei vaatimattomalla tai vähäisellä käytöllä olevalla mökillä tarvinnut ryhtyä jätevesiremonttiin. Kiitollinen asukas kertoi levittävänsä tietoa myös vertaiselleen mökkinaapurille.

Jätevesineuvonta toteutettiin yhteistyössä kuntien kanssa. Kunnan aktiivisuus ja toimet vaikuttivat suoraan järjestettyjen jätevesitilaisuuksien osallistujamääriin ja kiinteistökohtaisen neuvonnan kysyntään. Kunnan viranomaiset olivat myös paikalla järjestetyissä infotilaisuuksissa.

Neuvontavuoden perusteella voidaan todeta, että edelleen on suhteellisen paljon asukkaita, jotka eivät olleet selvillä jätevesijärjestelmänsä tilasta ja korjaustarpeista. Yllättävää oli myös se, että maksuttomasta jätevesineuvonnasta tiedettiin huonosti, vaikka neuvontaa on Keski-Suomessa ollut saatavissa viidentoista vuoden ajan.

Jatkossa asukkaiden aktivointi jää kuntien viranomaisille ja ehkä paikallislehdille, joiden kautta jätevesiuutisointi saavuttaa alueellisesti kohderyhmän. Viranomaisen rooli korostuu myös markkinavoimien jyllätessä.

Allekirjoitukset

Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Pasi Raiskinmäki
Yksikönjohtaja

Mirja Hurskainen
Projektipäällikkö

Liitteet

1. Hankesuunnitelmassa asetettujen tavoitteiden saavuttaminen

Hankesuunnitelmassa asetettujen tavoitteiden saavuttaminen hankkeen aikana. Tavoitteet on päivitetty myönnetyn rahoituksen suhteessa.

	Hankesuunnitel- massa esitetty ta- voite hankeajalle 1.4.2019- 31.10.2019	Toteuma hankeajana 1.4.2019- 31.10.2019
Neuvontatilaisuudet		
Jätevesi-infot ja tilaisuudet		12 kpl
Jätevesiklinikat		0 kpl
Muut tilaisuudet ja tapahtumat		6 kpl
Tilaisuudet (yleisneuvonta) yhteensä		18 kpl
Osallistujamäärä tilaisuuksissa yhteensä	135 hlö	458 hlö
Yksilöity neuvonta		
Yksilöity jätevesineuvonta tilaisuuksien yhteydessä		93 hlö
Puhelin- ja sähköpostineuvonta	91 kpl	467 kpl
Yksilöity neuvonta yhteensä		560 kpl
Kiinteistökohtaiset neuvontakäynnit	135 kpl	52 kpl
Yksilöity neuvonta + kiinteistökäynnit yhteensä, neuvotut henkilöt	226 hlö	612 hlö